

Monumentnummer*: 517620

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status rijkmonument
Inschrijving register* 28 november 2000
Kadaster deel/nr 82983/3

Woonplaats* Gouda
Gemeente* Gouda
Provincie* Zuid-Holland

Locatiennaam BY Goejanverwelledijk 16, Gouda
Locatieomschrijving

Kadastrale gemeente*	Sectie*	Kadastraal object*	Appartement aanduiding	Grondperceel
Gouda	L			569
Gouda	L			570

Omschrijving**

Inleiding

Een sluiscomplex in een in 1854 aangelegde dam in de Hollandsche IJssel. Het waterstaatkundige werk maakt deel uit van een plan ter verbetering, waarvoor de IJssel boven Gouda moest worden uitgediept, afgesloten en gekanaliseerd.

Het gaat om een aan de zuidrand van Gouda, (tussen Gouda en Haastrecht) in de Hollandsche IJssel liggend sluiscomplex, dat bestaat uit een SCHUTSLUIS annex TIJSLUIS en SPUISLUIS. Het complex verdeelt de Hollandse IJssel in de gekanaliseerde Hollandse IJssel (boven Gouda) en de open Hollandsche IJssel beneden Gouda. Met de bouw van het sluiscomplex - als onderdeel van de kanalisatie van de Hollandsche IJssel - is begonnen in 1856. Het door Hoofdingenieurs van de Waterstaat ontworpen complex werd in 1860 opengesteld voor het scheepvaartverkeer. In de jaren 1919-1920 is de waterkering in zijn geheel verhoogd tot het huidige niveau. Het sluiscomplex is gerenoveerd in 1984.

De schutsluis is onder meer voorzien van twee waaiersluizen, waardoor deze bekend is onder de naam 'Waiersluis'. Een waaiersluis is een voor het eerst in 1808 toegepast type schutsluis, waarvan de sluisdeuren naar beide kanten toe, ook in stromend water gesloten kunnen worden, zelfs tegen de stroom in. Door de aanwezigheid van waaiersluizen kan de sluis behalve als schutsluis ook functioneren

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

als uitwaterings-, inundatie- en tijsluis. De sluis kolk bevat naast de waaierdeuren een stel buiten-ebdeuren (vernieuwd in 1954), een stel binnen-ebdeuren (vernieuwd in 1956), een stel binnen-vloeddeuren (vernieuwd in 1960) en een stel buiten-vloeddeuren, die zijn vervangen in 1959. De door middel van menskracht te bedienen brug over de waaiersluis is een aan een kraanbrug verwante DRAAIBRUG met tui, de vervanger van de oorspronkelijk over de sluis kolk liggende kraanbrug.

Omschrijving

De Waaiersluis heeft een kolk met 42 meter lange, gemetselde sluismuren, die een variabele hoogte hebben en zijn voorzien van hardstenen hoekblokken, betonnen dekzerken en trappen, haalstenen en -ijzers, en door schuiven afsluitbare, gewelfvormige riolen voor de kassen van de waaierkolken en het buitenfront. In de grotendeels betonnen sluishoofden van de rechte kolk bevinden zich sponningen voor de schotbalken. De schotbalken kunnen door middel van op het sluishoofd staande lieren in de sponningen worden gezakt. De tegenover elkaar, in beide sluismuren geplaatste waaierdeuren zijn tweedelig en bevinden zich in kwartcirkelvormige kommen. De kortere, voorste deuren vormen in gesloten stand tesamen een puntdeur. In open stand staan de deuren in de kas, evenwijdig aan de kolk muren. De langere achterste deuren, die de waaiers worden genoemd, sluiten aan tegen de rechtstandsmuren van de kassen als de sluis is afgesloten door de puntdeur.

In beide hoofden van de sluis bevinden zich eb- en vloeddeuren. De lagere ebdeuren zijn puntdeuren, evenals de hoger opgaande vloeddeuren, maar zijn anders gericht. De vloeddeuren zijn voorzien van ijzeren hekwerken, die dienen ter ondersteuning bij het oversteken van de sluis. De eigenlijke sluisbrug, die de kolk op het hoogste, westelijke punt van de dam overspant, is een smalle, ijzeren loopbrug met houten brugdek. Het betreft een weinig voorkomend type draaibrug met tuiwerk. De brug draait om een verticale, aan de zuidelijke kademuur bevestigde as en heeft een met deze as verbonden, ondersteunende schoorstang. Op de sluis kaden staan naast de na-oorlogse nog een aantal negentiende eeuwse gietijzeren kasten met tandwielmechanismen voor de bediening van de sluisdeuren. De afsluitingen van de riolen kunnen met de hand worden bediend door middel van de liggende radwielen aan weerszijden van de sluishoofden. De toegangen tot de sluis zijn voorzien van remmingswerken.

Waardering

De Waaiersluis is van algemeen belang vanwege de cultuurhistorische en architectuurhistorische waarde.

De waaiersluis heeft cultuurhistorische waarde als een bijzondere uitdrukking van een typologische ontwikkeling in de sluisbouw in Nederland.

De waaiersluis heeft architectuurhistorische waarde vanwege het belang van een dergelijk sluis type voor de geschiedenis van de bouwtechniek.

De sluis is tevens van belang vanwege de herkenbaarheid en heeft ensemblewaarde als essentieel onderdeel van een grootschalige waterstaatkundige structuur. De sluis is zowel van belang voor de scheepvaart als voor de waterhuishouding van Gouda en omstreken.

De sluis is ook van belang vanwege de grote mate van gaafheid.

De waaiersluis heeft bovendien zeldzaamheidswaarde als een van de weinige sluisen van dit type die in Nederland zijn gebouwd.

Hoofdcategorie

Subcategorie

Functie

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Weg- en waterbouwkundige werken

Weg- en waterbouwkundige werken

Weg- en waterbouwkundige werken

Waterkering en -doorlaat

Waterkering en -doorlaat

Brug(C)

Schutsluis

Spuisluis

Voetgangersbrug